

Spodbujanje branja z različnimi dejavnostmi na Osnovni šoli Šentjernej

Šentjernej Primary School Promotes Reading through Various Activities

Aleksandra Ivanšek

Izvleček

Branje predstavlja pomembno komunikacijsko dejavnost, s katero pri učencih krepimo tudi druge jezikovne zmožnosti – zmožnost pisanja, poslušanja ter govorjenja. Učitelji in knjižničarki na Osnovni šoli Šentjernej se trudimo, da bi s številnimi dejavnostmi učence spodbudili k branju tako v okviru pouka, pri interesnih dejavnostih, med sodelovanjem v številnih projektih kot tudi pri aktivnostih v šolski knjižnici. Izpostaviti velja ure knjižničnega informacijskega znanja (KIZ), bralno značko in mednarodni projekt Noč knjige. V okviru ur KIZ-a se učenci seznanjajo z različnim leposlovnim gradivom, ki ga berejo, se pogovarjajo s knjižničarko o njegovi vsebini ter ob njem tudi ustvarjajo. Da na OŠ Šentjernej in na podružnični šoli Orehovica zelo radi berejo predvsem učenci prvega in drugega triletja, starejši učenci pa manj, smo lahko razbrali tudi iz razporednice, ki prikazuje statistiko izposojenega gradiva pri učencih od šolskega leta 2015/2016 do 2022/2023, ter iz razporednice, ki prikazuje število osvojenih bralnih priznanj na šoli. Omenjene podatke smo potrdili tudi z anketo, izvedeno med nekaterimi učenci 3., 6. in 9. razreda.

Ključne besede: branje, motivacija, šolska knjižnica, KIZ, Noč knjige, bralna značka, Osnovna šola Šentjernej

UDK 028.5:027.8

Abstract

Reading is an important communication activity that also builds other language skills in pupils – the skills of writing, listening and speaking. At the Šentjernej Primary School, teachers and both librarians are encouraging pupils to read through numerous activities. We often encourage pupils to read during lessons, during extracurricular activities, while participating in the numerous projects, and during activities at the school library. Worth pointing out are the lessons in library information skills, the reading badge, and the international project Book Night. During lessons in library information skills, pupils are introduced to diverse belletristic materials, which they read, discuss their contents with the librarian, and create works inspired by them. At the Šentjernej Primary School and at the branch school in Orehovica, mostly pupils of the 1st and 2nd triennium enjoy reading, while older pupils read less. This is also evident from the table showing the statistics of books borrowed by pupils from the 2015/16 school year to the 2022/23 school year, and from the table showing the number of reading awards won by pupils. A survey conducted among some pupils of the 3rd, 6th and 9th grades confirmed these data.

Keywords: reading, motivation, school library, library information skills, Book Night, reading badge, Šentjernej Primary School

1 Uvod

Branje še danes kljub številnim pojavom vizualnih medijev in razvoju tehnologije predstavlja pomembno jezikovno komunikacijsko dejavnost v življenju vsakega človeka. Kdor si ne pridobi sposobnosti branja in razumevanja prebranega, se danes v življenju težko znajde. Pomembno vlogo pri razvoju bralne pismenosti imajo v predšolskem obdobju vsakega otroka starši in vzgojitelji s tem, ko mu približajo branje ali pripovedovanje zgodb. Kasneje, z vstopom otroka v šolo, pa to vlogo pri pouku književnosti prevzamejo učitelji in tudi knjižničarji. Zelo pomembno vlogo pri spodbujanju branja ima tudi motivacija za branje, ki se je s številnimi dejavnostmi poslužujejo tudi učitelji in knjižničarki na OŠ Šentjernej.

Namen članka je predstaviti, kako pomembna je motivacija za branje in s katerimi dejavnostmi lahko učence motiviramo za branje v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja ter drugih oblik dejavnosti po pouku.

V praktičnem delu so navedeni številni primeri dejavnosti, s katerimi smo v šolskem letu 2022/2023 in v prejšnjih šolskih letih v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja ter drugih oblik dejavnosti pri učencih spodbujali njihovo motivacijo za branje. Predstavljeni so tudi anketa o branju, ki je bila izvedena med nekaterimi učenci 3., 6. in 9. razreda OŠ Šentjernej, ter statistični podatki, ki se navezujejo na izposajo knjižničnega gradiva in število osvojenih priznanj za bralno značko.

2 Pomen branja in motivacija zanj ter vloga šolske knjižnice pri spodbujanju motivacije za branje

2.1 Pomen branja in motivacija zanj

Tilka Jamnik v enem od poglavij priročnika (Jamnik, 2002, str. 11–12) pravi, da kdor bere, mu je dostopno veselje bralnih zakladov. V knjigah se nahajajo informacije z različnih področij, zato je pomembno, da odrasli skušamo iz njih poiskati odgovore na številna otroška vprašanja. Otrok, ki bere, razvija svoje jezikovne in intelektualne zmožnosti ter bogati svoje besedišče. Prek ilustracij in zgodb iz leposlovnih knjig ter tudi s številnimi podatki iz poučno strokovnih knjig pridobiva znanja s področij, ki ga zanimajo. Med branjem leposlovnih knjig razvija svojo domišljijo in čustveno plat duševnosti, oblikuje svoj literarni okus ter tako privzgoji svojo potrebo po estetskem uživanju besedne umetnosti.

Branje je zelo pomembno za vsakega posameznika, saj se s tem, ko beremo, učimo uporabljati jezik, prav tako pa krepimo tudi druge jezikovne zmožnosti – zmožnost pisanja, poslušanja ter govorjenja. Z branjem posameznik razvija sposobnost jezikovnega sporazumevanja ali komunikacijsko sposobnost, ki je pomembna za ustvarjanje pozitivnih človeških odnosov v krogu družine, prijateljev, sošolcev ter znancev, prav tako pa pripomore tudi k uspešnemu učenju in delu oziroma k osebnemu in družbenemu uspehu v življenju (Grosman et al., 2003, str. 11).

Po mnenju strokovnjakov sta za to, da nekdo postane zavzeti bralec, pomembna užitek, ki ga pridobi ob branju, ter motivacija, ki ga spodbudi, da se nauči brati in da branju posveti velik del svojega časa. Pomembno vlogo pri oblikovanju pozitivnega odnosa do branja kot vrednote ter interesa za branje ima otrokova družina. Otroci, ki radi in dobro berejo, prihajajo predvsem iz družin, kjer tudi njihovi domači radi berejo in spodbujajo branje. Da se otrok razvije v zavzetega bralca, so zelo pomembni naslednji dejavniki: motivacija in interes za branje ter pozitiven odnos do knjige, ki jih je treba oblikovati že zgodaj v predšolskem obdobju. Otroci se za branje odločajo zaradi različnih motivov. Eni berejo zato, ker se radi zatopijo v knjigo, drugi so radovedni in želijo med branjem izvedeti čim več zanimivega, za tretje branje predstavlja izziv, saj imajo radi zapletene in zahtevne zgodbe. Nekateri se o zgodbah, ki so jih prebrali, radi pogovarjajo in izmenjujejo mnenja s prijatelji, drugim branje predstavlja stopničko do nagrade ali boljše ocene, tretji pa berejo preprosto zato, da s tem ustrezajo učiteljici.

Zelo pomembno vlogo pri spodbujanju branja ima tudi motivacija za branje, ki se je s številnimi dejavnostmi poslužujejo tudi učitelji in knjižničarki na OŠ Šentjernej.

Šolski knjižničar v sodelovanju z učitelji pri učencih vseh starosti in sposobnosti na področju branja razvija bralne sposobnosti, bralne strategije in navade ter jih nauči razumeti in sprejemati pomen branja leposlovja ter informativnih in strokovnih vsebin.

Poznamo notranjo in zunanjo motivacijo za branje. Notranja motivacija se nanaša na posameznikovo notranjo željo in zavzetost za branje ne glede na to, s kakšnimi aktivnostmi branje poteka. Otroci, ki so notranje motivirani za branje, po navadi sami izbirajo knjige, ki jih bodo prebrali v svojem prostem času, ter velikokrat med branjem le-teh izgubijo občutek za čas, saj so zelo zatopljeni v zgodbo, ki jo berejo. Ti otroci ob branju doživljajo užitek in za to, da sežejo po knjigah, ne potrebujejo dodatne spodbude oziroma nagrade. Pri zunanji motivaciji pa govorimo o tem, da otrok bere, ker je motiviran s strani učiteljice, da bo za vsako prebrano knjigo prejel točko ali zlato zvezdico ter bo za določeno število prebranih knjig osvojil priznanje oziroma nagrado. Govorimo o jasno zastavljenih ciljih, s katerimi so učenci motivirani, saj tekmujejo drug z drugim v tem, koliko knjig bodo prebrali v določenem obdobju – za to pa prejmejo obljubljeni nagrado. Takšni cilji sicer prinesejo takojšnje rezultate, a so po navadi kratkoročni, saj otroci, ko dosežejo svoj cilj, niso več motivirani za branje.

Branje naj bi predstavljalo ugodje, zadovoljstvo nad novimi spoznanji, užitek, da se lahko potopimo v neki drug svet, nekaj notranjega in osebnega, zato je pomembno, da pri učencih spodbujamo pozitiven odnos do branja z različnimi aktivnostmi, ki pa nujno ne predstavljajo nagrade oziroma priznanja za določeno število prebranih knjig. Če otrok uživa in je ob branju zadovoljen, že njegova bralna aktivnost zanj postane nagrada, saj mu prebrana vsebina nekaj pomeni, ga veseli in notranje bogati. Odrasli so tisti, ki morajo otroka naučiti, kako pomembno in zabavno je branje ter da lahko z znanjem, ki ga med branjem pridobimo, povečamo tudi kakovost svojega življenja (Grosman et al., 2003, str. 112–116).

2.2 Vloga šolske knjižnice pri spodbujanju motivacije za branje

Šolska knjižnica predstavlja informacijsko središče šole. Namenjena je vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega procesa ter se vključuje v življenje in delo šole. Najpomembnejša naloga šolskega knjižničarja je, da učence nauči uporabljati knjižnico in v njej poiskati različne informacijske vire ter jih tako vzgoji v samostojne uporabnike (Posodobitve, 2014, str. 9). Prav tako mora šolski knjižničar učence z različnimi oblikami in metodami dela motivirati in spodbujati za branje, zato mora dobro poznati mladinsko literaturo in druge vire za učence različnih starosti (Posodobitve, 2014, str. 14–15). Ključni kompetenci, ki ju šolska knjižnica razvija pri učencih s svojimi storitvami in s programom knjižničnega informacijskega znanja, sta tudi sporazumevanje v maternem jeziku ter kulturna zavest in izražanje. Ko učenci uporabljajo knjižnično gradivo in druge informacijske vire ter berejo leposlovno in poučno strokovno gradivo, se opismenjujejo in pogovarjajo o prebranih besedilih, razvijajo svoje sporazumevalne zmožnosti v maternem jeziku (v slovenščini). Z različnimi podatki, ki jih pridobivajo iz leposlovnih ali poučno strokovnih knjig, razvijajo in nadgrajujejo tudi svoje znanje, ki ga nato uporabljajo za aktivno delovanje v družbi. Tako spoznavajo tudi pomen knjižnice za ohranjanje slovenske kulturne dediščine (Kurikul, 2008, str. 5–6).

Šolski knjižničar v sodelovanju z učitelji pri učencih vseh starosti in sposobnosti na področju branja razvija bralne sposobnosti, bralne strategije in navade ter jih nauči razumeti in sprejemati pomen branja leposlovja ter informativnih in strokovnih vsebin. Ob koncu šolanja naj bi učenci tekoče glasno in tiho brali ter prilagajali hitrost svojega branja zahtevam besedila, znali izbrati in uporabiti primerno bralno in pisno strategijo, iz prebranega oziroma poslušanega besedila povzeli bistvo in znali kritično presoditi sporočilo, prebrano znali uporabiti v različnih okoliščinah, upoštevali pravopisna in pravorečna pravila ter samostojno tvorili pisna in govorna besedila (Kurikul, 2008, str. 7).

Operativni cilji knjižničnega informacijskega znanja, ki se v različnih starostnih obdobjih od 1. do 9. razreda navezujejo na razvijanje branja, so:

- a) V 1. razredu se učenci prvič seznani s šolsko knjižnico, obnašanjem v njej, s knjižničnim gradivom in njegovo izposajo. V nadaljevanju med pripovedovanjem ali branjem pravljice/pesmi spoznavajo mladinsko leposlovje do 7. leta starosti ter doživljajo estetsko ugodje ob prebranem besedilu. Vsebinsko prebranega besedila podoživljajo tudi z ilustracijami, seznani pa se tudi s pojmom bralna značka.

- b) V 2. in 3. razredu se učenci že samostojno orientirajo v knjižnici in znajo že pravilno ravnati s knjižničnim gradivom, prav tako že vedo, da je le-to na knjižnih policah urejeno po starostnih obdobjih ter po abecedni postavitvi priimkov avtorjev. Učenci s spoznavanjem mladinske literature do 8. oziroma 9. leta starosti širijo svoje literarno obzorje, bogatijo svoje besedišče, vzbujajo in poglobljajo svoj interes za branje in pisanje. Tretješolci se seznaniijo tudi s poučno strokovno literaturo (Sušec, 2005, str. 7–10).
- c) V drugem triletju učenci spoznajo postopek nastanka knjige in pot knjige od avtorja do bralca. Ločijo med različnimi vrstami knjižničnega gradiva ter spoznajo različne vrste informacijskih virov. Spoznajo tudi osnovne bibliografske podatke o knjigi, pomembne za pridobitev vira, ter se naučijo iskati določeno knjižno gradivo po lokalni bazi knjižničnega kataloga COBISS. Samostojno že izberejo primerno gradivo za določeno temo ter berejo leposlovne vsebine (mladinsko literaturo med 9. in 12. letom) za osebno rast in razvedrilo (Kurikul, 2008, str. 11–12).
- d) V tretjem triletju učenci nadgradijo svoje znanje o uporabi različnih informacijskih virov (enciklopedij, slovarjev, periodike, lokalnega in vzajemnega knjižničnega kataloga, elektronskih virov, interneta) ter se naučijo pridobljene informacije iz omenjenih virov kritično vrednotiti ter nato pravilno navajati oziroma citirati. Prav tako že samostojno uporabljajo storitve šolske knjižnice ter berejo leposlovne vsebine (mladinsko literaturo od 13. leta naprej) za osebno rast in razvedrilo (Kurikul, 2008, str. 12–13).

3 Spodbujanje branja na OŠ Šentjernej

3.1 Statistika izposoje in število osvojenih priznanj za bralno značko ter nekatere dejavnosti v šolski knjižnici za spodbujanje branja

V šolski knjižnici OŠ Šentjernej opravljam delo šolske knjižničarke od začetka šolskega leta 2017/2018. V tem obdobju sem spoznala, da šolsko knjižnico zelo radi obiskujejo predvsem učenci od 1. do 5. razreda, ki si v celotnem šolskem letu tudi izposodijo največ knjižnega gradiva. V njej se najraje zadržujejo v jutranjem času pred poukom (od 7.15 do 8.15) ali po pouku (med 12. in 14. uro), ko poteka tudi izposoja knjižničnega gradiva. Zraven izposoje knjig radi posedijo v čitalniškem delu knjižnice ter prelistajo ali preberejo kak strip ali knjige rekordov iz različnih let. Nekateri pišejo

Zraven izposoje knjig radi posedijo v čitalniškem delu knjižnice ter prelistajo ali preberejo kak strip ali knjige rekordov iz različnih let.

Slika 1: Bralne urice za prvošolce.
Foto: Nada Klemenčič, 2023.

domačo nalogo, berejo knjige, na računalnikih iščejo podatke ali pišejo seminarske naloge. Učenci od 6. do 9. razreda obiščejo šolsko knjižnico le občasno, ko potrebujejo na primer knjige za domače branje, bralno značko ali seminarske naloge, preostale knjige za sprostitev pa si večinoma izposojajo v Krajevni knjižnici Šentjernej, ki deluje v prostorih Kulturnega centra Primoža Trubarja.

To, da si učenci OŠ Šentjernej zelo radi izposojajo knjižno gradivo, učitelji pa nekoliko manj, lahko razberemo tudi iz podatkov, ki jih za matično šolo v obdobju med šolskimi leti 2015/2016 ter 2022/2023 prikazuje razpredelnica 1. Največ izposojenih enot knjižnega gradiva so si učenci in učitelji skupaj izposodili v šolskih letih 2015/2016, 2017/2018, 2018/2019 ter 2022/2023. Moje predvidevanje je, da so učenci radi zahajali v šolsko knjižnico tudi zaradi številnih dejavnosti, ki sva jih v tem obdobju izvajali s sodelavko v prostorih knjižnice. Enkrat tedensko so knjižnico v jutranjem času obiskovali prvošolci, da sem jim prebrala kako pravljico ali pa smo občasno mize v čitalnici spremenili v ustvarjalno delavnico, v okviru katere so izpod spretnih rok učencev nastali različni kreativni izdelki. Učenci so si v času obiska knjižnice na posebnih knjižnih policah v čitalniškem delu lahko ogledovali razstavljene knjižne novosti ali knjige na določeno temo. V nekaterih oddelkih smo knjige na določeno temo ali knjige za domače branje prebirali tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja.

V prostorih knjižnice so se srečevali tudi člani knjižničnega in dramskega/lutkarskega krožka. Pri lutkarskem krožku smo izdelovali številne lutke ter vadili za lutkovne igrice, ki smo jih zaigrali učencem. Omeniti velja igrico o čebeli Sivki v deželi Medelandiji, ki smo jo pripravili v okviru mednarodnega projekta Medena zgodba, ter igrico Pod medvedovim dežnikom, ki smo jo zaigrali v okviru projekta Lutke nekoč in danes na OŠ Šentjernej. Z učenkami pa sem pripravila tudi dve dramski igri (Povodni mož in Pehar suhih hrušk), s katerima smo se predstavili učencem v razširjenem programu (v nadaljevanju RaP) ter na literarnem večeru. V sklopu projekta Lutke nekoč in danes smo raziskali tudi lutkarstvo na Dolenjskem in svoje ugotovitve predstavili v publikaciji. Člani knjižničnega krožka so predvsem mlajše učence pritegnili z okrašenim panojem pred šolsko knjižnico. Šolska knjižnica je v teh letih večkrat sodelovala tudi v šolskih projektih (npr. Mali princ, Cesarjeva nova oblačila, Cankarjevo leto), v okviru katerih smo prebirali književna dela tujih in slovenskih pisateljev, razmišljali in se pogovarjali o njihovi vsebini ter ob njih ustvarjali (številni izdelki, gledališki igri, izvedeni v okviru prireditve, tematske razstave ipd.). Šolska knjižnica je vrsto let skrbela za organizacijo tradicionalnega mednarodnega projekta Noč knjige in za izvedbo bralne značke. V lanskem šolskem letu sem od marca do sredine maja 2023 z učenci prebirala tudi nekatera dela knjižne gostje Mojiceje Bonte.

Preglednica 1: Statistika izposoje enot knjižnega gradiva v šolski knjižnici OŠ Šentjernej v posameznih šolskih letih

STATISTIKA IZPOSOJE ENOT KNJIŽNEGA GRADIVA V ŠOLSKI KNJIŽNICI OŠ ŠENTJERNEJ V POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH (brez gradiva iz učbeniškega sklada)								
ŠOLSKO LETO	2015/16	2016/17*	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
IZPOSOJA GLEDE NA UPORABNIKE								
UČENCI	5105 enot	ni podatka	4220 enot	3655 enot	2927 enot	113 enot	2128 enot	3519 enot
UČITELJI	408 enot	ni podatka	460 enot	759 enot	100 enot	1933 enot	2188 enot	1674 enot
SKUPAJ	5566 enot	4697 enot	4680 enot	4414 enot	3027 enot	2046 enot	4316 enot	5193 enot

* Podatka o točnem številu izposojenih enot knjižničnega gradiva v šolskem letu 2016/2017 iz preteklih poročil šolske knjižnice nisem našla, sem pa našla podatek, ki se navezuje na skupno izposajo knjižničnega gradiva od začetka januarja do konca decembra 2017.

Slika 2: Dramska igra Pehar suhih hrušk.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

Pestro dogajanje v šolski knjižnici in izposoja knjižnega gradiva je precej omejila epidemija covid-19. Šolska knjižnica je bila zaradi mnogih strogih zdravstvenih ukrepov, ki sta jih predpisala NIJZ ter Vlada RS, zaprta za večino uporabnikov oziroma je bila v njej izposoja knjižnega gradiva omejena. Zaradi tega opažam, da je bila izposoja v šolskih letih 2019/2020 (od sredine marca do maja 2020) in 2020/2021 precej nižja kot pretekla šolska leta. V tem obdobju so si gradivo za učence izposojali predvsem učitelji, zato je pri njih naraslo število izposojenih enot gradiva v primerjavi s tistimi, ki so si jih izposodili učenci. Na razredni stopnji so razredniki 1. triletja oblikovali t. i. razredne knjižnice, v katerih so učenci določenega oddelka lahko v šoli prebirali knjige in si jih izmenjevali med seboj. Po določenem času (npr. 1 mesecu) je učiteljica knjige prinesla nazaj v knjižnico in si izposodila nove. Vrnjene knjige so morale 1 teden odležati v škatli v karanteni, šele nato sva jih s sodelavko razkužili in vrnili nazaj na knjižne police ali v zabojčke. Učiteljice od 4. do 9. razreda so si izposojale knjige za učence predvsem za domače branje, izjemoma tudi za bralno značko. V tem obdobju smo učence za branje zelo težko motivirali, kar je razvidno tudi iz podatka v razpredelnici 2, ki prikazuje število osvojenih priznanj za bralno značko. V spletni učilnici šolske knjižnice Knjiga mene briga sem sicer izdelala priporočilni seznam za učence, ki so si knjižno gradivo izposojali prek portala Biblos, a s sodelavko nisva imeli vpogleda v to, koliko učencev je dejansko to storitev uporabljalo prek splošne knjižnice. Izposoja v šolskem letu 2021/2022 se je v primerjavi s tisto v šolskih letih pred epidemijo povečala, a še vedno ne dovolj.

Svoja predvidevanja, da najraje berejo predvsem učenci od 1. do 5. razreda (deloma še učenci 6. razreda), sem potrdila tudi s statističnimi podatki iz razpredelnice 2, ki prikazujejo število osvojenih priznanj za bralno značko od šolskih let 2015/2016 do 2022/2023, ter z anketo, ki sem jo izvedla med nekaterimi učenci 3. razreda, ki obiskujejo RaP, ter med nekaterimi učenci 6. in 9. razreda.

Iz razpredelnice 2 lahko razberemo, da so učenci od 1. do 5. razreda (v šolskih letih 2021/2022 ter 2022/2023 tudi učenci 6. razreda) osvojili približno 70 % (oz. 80 % v šolskih letih 2021/2022 ter 2022/2023) vseh priznanj za bralno značko na celotni šoli. Zanimiv je podatek, da se tudi v času epidemije covid-19 število osvojenih priznanj med učenci od 1. do 5. razreda ni zmanjšalo, za kar gre pohvala predvsem učiteljicam in učiteljem razrednega pouka, ki so učence v tem obdobju, ko je bilo knjižno gradivo težko dostopno, znali motivirati za branje. Za razliko od učencev od 1. do 5. razreda pa je število učencev od 6. do 9. razreda, ki so v obdobju šolskih let 2015/2016 do 2022/2023 osvojili bralno značko, precej manjše. Spodbudni so le podatki, ki prikazujejo število zlatih bralcev oziroma učencev, ki so pridno brali vseh 9 let, a tudi le-to se v zadnjih šolskih letih med in po epidemiji precej zmanjšuje (Poročila šolske knjižnice, šolsko leto 2015/16–2022/23).

Zanimiv je podatek, da se tudi v času epidemije covid-19 število osvojenih priznanj med učenci od 1. do 5. razreda ni zmanjšalo, za kar gre pohvala predvsem učiteljicam in učiteljem razrednega pouka, ki so učence v tem obdobju, ko je bilo knjižno gradivo težko dostopno, znali motivirati za branje.

Preglednica 2: Statistika osvojenih priznanj bralne značke na OŠ Šentjernej v posameznih šolskih letih

STATISTIKA OSVOJENIH PRIZNANJ BRALNE ZNAČKE NA OŠ ŠENTJERNEJ V POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH								
Šolsko leto	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Podelitev bralne značke in knjižni gost	20. 4. 2016 49. podelitev Gost: Uroš Hrovat	17. 5. 2017 50. podelitev Gost: Damijan Stepančič	9. 4. 2018 51. podelitev Gost: Boštjan Gorenc Pižama	25. 4. 2019 52. podelitev Gostja: Saša Pavček	Ni bilo podelitve in obiska knjižnega gosta zaradi epidemije covida-19.	Ni bilo podelitve in obiska knjižnega gosta zaradi epidemije covida-19.	21. 4. 2022 53. podelitev Gostja: Nataša Konc Lorenzutti	24. 5. 2023 54. podelitev Gostja: Mojica Bonte
Število osvojenih priznanj na razredni stopnji	341 učenec od 379 (89,9 %)	365 učenec od 396 (92,2 %)	383 učenec od 414 (93 %)	372 učenec od 424 (87,73 %)	378 učenec od 436 (87 %)	400 učenec od 464 (86 %)	1. triletje: 250 učenec od 297 (84 %) 2. triada: 190 učenec od 254 (74,8 %)	1. triletje: 260 učenec od 300 (86,67 %) 2. triletje: 198 učenec od 272 (72,8 %)
Število osvojenih priznanj na predmetni stopnji	148 učenec od 278 (53,2 %)	146 učenec od 252 (57,9 %)	142 učenec od 258 (55,04 %)	142 učenec od 271 (52,4 %)	144 učenec od 289 (50 %)	143 učenec od 308 (46 %)	3. triletje: 87 učenec od 223 (39 %); zraven ni štet podatek za 6. r.	3. triletje: 90 učenec od 225 (40 %); zraven ni štet podatek za 6. r.
Skupno število osvojenih priznanj na šoli	490 učenec od 657 (74,6 %)	511 učenec od 648 (78,86 %)	525 učenec od 672 (78 %)	514 učenec od 695 (73,96 %)	522 učenec od 725 (72 %)	543 učenec od 772 (70 %)	527 učenec od 774 (68 %)	548 od 797 (68,76 %)
Število učencev, ki so brali vseh 9 let	33	33	31	27	15	28	25	23

V anketi o branju, ki sem jo izvedla konec maja in sredi junija 2023, je sodelovalo 24 učencev 3. razreda (14 deklic, 10 dečkov), ki obiskujejo dejavnosti RaP, 38 učencev 6. a in 6. c-razreda (17 deklic in 21 dečkov) ter 34 učencev 9. a-, 9. b- in 9. c-razreda (12 deklic, 22 dečkov), ki pri pouku slovenščine obiskujejo učne skupine.

Rezultati ankete so pokazali, da učenci 3. razreda najraje berejo pravljice (13), stripe (19), uganke (11) ter pesmi (8), manj pa zgodbe oziroma romane (4), revije (4), dramska besedila (4) ter poučne strokovne knjige na določeno temo. Podobne rezultate sem ugotovila tudi pri šestošolcih – najraje berejo stripe (25), pravljice (11), uganke (9), dramska besedila ter tudi že zgodbe in romane (8), najmanj pa segajo po pesmih in revijah (7) ter poučno strokovnih knjigah (5). Devetošolci pa najraje berejo zgodbe oziroma romane (17), stripe ter revije (13), najmanj pa pesmi (4), dramska besedila (1) ter poučno strokovne knjige (5). Tretješolci in šestošolci so zapisali, da najraje berejo napete (10, 3), pustolovske (5, 8), zanimive (5, 3) ter fantazijske (5) leposlovne knjige. Med naslovi prebranih knjig so tretješolci največkrat omenjali Brino Brihto, zgodbe o Anici, Pasjega moža, zbirko Pet prijateljev ter Živalske novice; šestošolci pa Lov na pošasti, Velikega dobrodušnega velikana, Groznega Gašperja, Babico barabico, Zlato vodo in zbirko Pet prijateljev. Nekateri devetošolci pri tem vprašanju niso podali odgovora (6),

preostali pa so navedli, da radi berejo pustolovske, zgodovinske ali kriminalne leposlovne knjige, med njimi največ romane. Med naslovi so izpostavili *Martina Krpana*, *Moje življenje*, *Preživetje*, *Debeluško*, *Avtobus ob treh* ter še nekatere druge naslove.

Tako tretješolci, šestošolci kot devetošolci najraje berejo poučno strokovne knjige o živalih (20, 22, 19), športu (15, 22, 18), zgodovini (16, 14, 14) ter vesolju (13, 15, 13), najmanj pa o ekologiji (7, 3, 2), o prehrani (7, 8, 7) ter o ustvarjanju in igrah (6, 8, 6). Pri 4. vprašanju me je zanimalo, zakaj učenci radi berejo. Večina učencev v 3., 6. in 9. razredu je zapisala podobno. Učenci radi berejo zato, ker se iz knjig lahko veliko naučimo ali izvemo kaj novega (13, 9, 7), ker so knjige zanimive, zabavne in z njimi odganjamo dolgčas (13, 9, 5). V 9. razredu je več anketiranih zapisalo tudi, da berejo, ker se ob knjigah sprostijo, kadar so pod stresom (7), ali si z njimi krajšajo čas (4). Po drugi strani pa sem bila med analizo odgovorov presenečena, saj sem ugotovila, da najraje berejo tretješolci, najmanj pa devetošolci. Pri šestošolcih 5 učencev od 38 ni podalo odgovora na vprašanje, pri devetošolcih 4 od 34 učencev; v 6. razredu neradi berejo 3 učenci, medtem ko je število učencev, ki neradi berejo pri devetošolcih precej večje (7).

Pri vprašanju, ki se je navezovalo na opravljanje bralne značke, so učenci navajali naslednje odgovore. 19 učencev 3. razreda je navedlo, da je opravilo bralno značko, 5 pa ne. Tisti, ki so jo opravili, so večinoma prebrali 4 knjige (12), nekateri tudi več. Zraven tekmovanja za bralno značko so letos sodelovali še pri bralni dejavnosti zavzeti bralec, ki jo izvajajo predvsem učiteljice na razredni stopnji (19 učencev), 2 učenca sta sodelovala tudi pri Cankarjevem tekmovanju. Pri šestošolcih se je že pokazal upad branja, saj je opravilo bralno značko 20 učencev, 18 pa ne. Učenci so v povprečju prebrali največ 4, 6 ali 7 knjig (skupaj 14 učencev), samo 2 učenca sta tekmovala pri Cankarjevem tekmovanju. V 9. razredu je opravilo bralno značko le 8 učencev, ki so večinoma prebrali 4 knjige, preostali se tekmovanja niso udeležili. Od teh 8 učencev jih je 7 prejelo naziv zlati bralec, saj so brali vseh 9 let šolanja. Pri Cankarjevem tekmovanju sta sodelovala 2 učenca, 1 učenec je sodeloval tudi pri knjižnem krožku. Devetošolci so odgovorili še na dve vprašanji. Pri vprašanju, kaj zanje pomeni branje, so odgovarjali predvsem, da jim predstavlja sprostitev ali užitek (6), dejavnost med prostim časom (5) ali učenje in veselje (6). Pri vprašanju, kje v vsakdanjem življenju jim je/bo lahko v pomoč branje in razumevanje prebranega, so zapisali, da pri širjenju besedišča, učenju kake snovi in razumevanju le-te (6) ali v vsakdanjem življenju (npr. pri šolanju, branju navodil, pri razumevanju sodobnega sveta) (14).

3.2 Tradicionalna prireditev Noč knjige na šoli v Šentjerneju in na podružnični šoli v Orehovici

Noč knjige na naši šoli tradicionalno poteka že od leta 2017. Pred epidemijo covida-19 smo jo vsako leto izvedli na podružnični šoli v Orehovici. Udeležilo se je po navadi od 50 do 60 učencev iz obeh šol od 4. do 8. razreda. Učenci so se okoli 18. ure zbrali v okrašeni telovadnici šole, v kateri so kasneje nekateri tudi prenočili. Prva ura skupnega druženja je bila namenjena uvodnemu pozdravu mentorjev, razdelitvi učencev v delavnice ter najljubši knjigi, ki so jo vsi prinesli s seboj in vsem zbranim zaupali, kaj jih je pri njej najbolj pritegnilo.

V nadaljevanju so se učenci razdelili v skupine, ki so izmenično obiskovale delavnice, ki so jih na določeno temo za učence pripravili različni učitelji. Učenci so na njih lahko prisluhnili branju različnih zgodb, pravljic, pesmi, pripovedovanju o življenju nekaterih avtorjev (npr. o Ivanu Cankarju, Ani Frank), razmišljali so o ljubezni in zaljubljenosti ali o človekovih pravicah in življenjskih resnicah. V ustvarjalnih delavnicah so se učenci lahko prelevili v mlade pesnike in ustvarjali svoje pesmi ali repali in plesali ob pesmi znanega reperja ter nato v tem okviru predstavili samega sebe. Srečanje smo sklenili z večerjo in ogledom filma. Nekateri učenci so se nato odpravili domov, nekateri pa so prenočili v šoli in se razšli šele zjutraj po zajtrku.

Med epidemijo covida-19 (v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021) smo Noč knjige izvedli drugače, in sicer ne v obliki tradicionalnega druženja in zanimivih delavnic na podružnični šoli Orehovica, ampak »na daljavo« ali v manjših učnih skupinah v šoli. Vanjo so se lahko vključili učenci od 1. do 9. razreda.

V šolskem letu 2019/2020 smo tako oblikovali tri sklope dejavnosti, v katerih so učenci sodelovali in jih predstavili s svojimi fotografijami: moja najljubša knjiga in bralni kotiček, literarno ustvarjanje prvo-

V nadaljevanju so se učenci razdelili v skupine, ki so izmenično obiskovale delavnice, ki so jih na določeno temo za učence pripravili različni učitelji.

šolcev v okviru RaP-a ter literarni večer 6. b-razreda. V prvem sklopu so učenci navedli naslove knjig, ki jih najraje berejo, ter pojasnili, zakaj so jim všeč (npr. knjiga *Bambi*, *Kekec nad samotnim breznom*, knjiga o nogometašu Lionelu Messiju ter *Krive so zvezde*) ter kje jih radi prebirajo (npr. na morju, v hišici na drevesu). V drugem sklopu so se predstavili učenci 1. b-razreda, ki so po vrnitvi v šolo ustvarjali v času RaP-a. Med urami razširjenega programa so razmišljali o knjigah, ki so jih prebrali v času, ko so se šolali na daljavo, ter o svojih najljubših knjižnih junakih, ki so jih narisali ter predstavili drug drugemu. Spoznali so kamišibaj, japonsko papirnato gledališče, in ob narisanih ilustracijah prisluhnili pripovedovanju koroške ljudske pravljice *Hvaležni medved*. Nato so se še sami preizkusili v pripovedovanju kratkih zgodb in ugank svojim sošolcem. Zabavali so se tudi s pantomimo, prek katere so svojim sošolcem predstavili posamezne živalske knjižne junake, ter se pomerili v bingu s pravljničnimi junaki. Učenci 6. b-razreda so z razredničarko, ki je tudi učiteljica slovenščine, na daljavo izvedli literarni večer. Dobili so se prek videopovezave, se pogovarjali o branju, nekateri učenci so predstavili svoje knjige, ki so jih prebrali, ali krajše pisne sestavke, ki so jih zapisali, uživali so v glasbeni točki enega od učencev, za zaključek pa jim je učiteljica za lahko noč prebrala pravljico v verzih – *Rdečo kapico* Roalda Dahla.

V šolskem letu 2020/2021 je Noč knjige potekala maja v prostorih šole v precej manjšem obsegu kot prejšnja leta. Vanjo so se vključili tretješolci, ki so obiskovali pouk razširjenega programa, članice interesne skupine knjižničarji ter učenci 6. b-razreda. Učenci 3. razreda in učenci 6. b so razmišljali o tem, katera je njihova najljubša knjiga, in to predstavili s kratkim zapisom in ilustracijo. Učenka iz 6. b je zapisala krajšo pustolovsko zgodbo. Učenci 3. razreda so se poigrali tudi z različnimi strokovnimi in leposlovnimi besedili iz otroških/mladinskih revij *Ciciban*, *Pil in Moj planet*, jih prebrali ter iz njih ustvarili nova. Članice interesne dejavnosti knjižničarji sta pripravili seznam najljubših knjig za branje. Vse izdelke smo nato zbrali v spletnem orodju Padlet in jih predstavili na šolski spletni strani.

V šolskih letih 2021/2022 in 2022/2023 smo izvedli Noč knjige v bolj razširjenem številu kot prejšnja leta. Ohranili smo tradicionalno izvedbo na podružnični šoli Orehovica, kjer so se številnih zanimivih delavnic tokrat udeležili le učenci, ki obiskujejo tamkajšnjo šolo. Učenci so na bralnem fotelju lahko prebirali svoje najljubše knjige, skušali so najti koščke razrezane pravljice, jih povezati skupaj in nato prebrati celotno pravljico, ob branju pesmi so izdelali plakat, brali in ustvarjali so stripe, igrali na instrumente, plesali, ob prebrani pravljici ustvarjali lutke iz kuhalnic ter se ob vsem zelo zabavali. Dogodek so zaključili z nočnim pohodom, ogledom filma, z družabnimi igrami, večerjo in branjem pred spanjem.

Slika 3: Noč knjige na Orehovici aprila 2019.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2019.

Noč knjige smo izvedli tudi na OŠ Šentjernej, kjer je več kot 130 učencev od 2. do 9. razreda sodelovalo pri številnih bogatih dejavnostih. Učenci so lahko ustvarjali lastno gledališko predstavo – najmlajši ob spoznavanju Zvezdice Zaspanke, izvedli so, kako nastane knjiga, in vsak svojo tudi izdelali. Preizkusili so se v slam poeziji in ustvarjali konstruktivistične pesmi, si ogledali kamišibaj predstavo ter ustvarjali plakate in zgodbe. V knjižnici so si ob soju lučk lahko ogledali poučne risanke, brali knjige ter ob prebrani pravljici ustvarjali lutke. Učenci 3. c- in d-razreda so na matični šoli na Noči knjige prebrali knjigo *Šivalnica besed*, ki jo je prav tako napisala pisateljica Mojiceja Bonte. Po prebrani zgodbi so nastale čudovite lutke s kuhalnic, učenke 3. c pa so zgodbico z lutkami konec šolskega leta tudi zaigrale učencem, ki so obiskovali RaP.

Slika 4: Noč knjige v Šentjerneju aprila 2023.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

3.3 Izvedba bralnih uric, pravljinih kvizov, knjižnih ugank ter branje v okviru ur knjižničnega informacijskega znanja

V šolski knjižnici sem v teh letih izvajala tudi številne druge dejavnosti, ki so jih učenci zelo radi obiskovali. Učence 1. razreda sem občasno v času predure rada povabila v šolsko knjižnico in jim prebrala kako pravljico. Članice interesne dejavnosti knjižničarji so vsako leto v decembrskem ali spomladanskem času za učence od 1. do 5. razreda pripravile knjižne uganke, ki so jih prebirale prek šolskega ozvočenja, objavili pa smo jih tudi na šolski spletni strani. Februarja smo za učence pripravili kviz o Francetu Prešernu, razstavo njegovih del ter številne zanimive dejavnosti v okviru ur knjižnega informacijskega znanja. Letos aprila sem na podružnični šoli za učence od 1. do 5. razreda izvedla pravljinih kviz o pravljicah Hansa Christiana Andersena. Na koncu sta sledila tudi žrebanje in podelitev manjših nagrad učencem, ki so pridno reševali kviz.

Branju sem posvečala veliko pozornosti tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja, ki sem jih izvedla v okviru oktobra – mednarodnega meseca šolskih knjižnic. Od 3. do 5. razreda smo v tem času po navadi v šolski knjižnici prebrali prvo knjigo za domače branje, učenci od 1. do 3. razreda so najprej spoznali Kristino Brenk in se seznanili s pojmom slovenska izvirna slikanica, ob pripovedi ali prebrani zgodbi pa prisluhnili življenju pomembnega Slovenca Primoža Trubarja, ki je ustvarjal tudi v Šentjerneju in okolici. Ogledali so si tudi faksimile Abecednika ter prisluhnili poljubno izbrani slovenski izvirni slikanici na temo vrednot. Četrtošolci so v tem času spoznali tudi zgodovino in nastanek knjige.

3.4 Bralna značka ter branje del književne gostje

V šolskem letu 2022/2023 smo na OŠ Šentjernej izvedli že 54. podelitev priznanj za bralno značko. Ob tej priložnosti nas je 24. maja 2023 obiskala slovenska pisateljica Mojiceja Bonte, ki je bila gostja ob podelitvi bralne značke že v šolskem letu 2012/2013. V šolskih letih od 2013/2014 do 2022/2023 so nas obiskali številni slovenski umetniki (npr. Žiga X. Gombač, Janja Vidmar, Uroš Hrovat, Damjan Stepančič, Boštjan Gorenc, Saša Pavček in Nataša Konc Lorenzutti), ki so s svojimi nastopi navdušili učence od 1. do 9. razreda. Prireditve ob zaključku bralne značke s knjižnim gostom na šoli nismo izpeljali le v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021 zaradi številnih ukrepov za preprečevanje širjenja epidemije covida-19.

Branju sem posvečala veliko pozornosti tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja, ki sem jih izvedla v okviru oktobra – mednarodnega meseca šolskih knjižnic.

Posebnost naše šole od leta 1981 do 2010 so bili tudi številni knjižni sejmi, ki jih je šolska knjižničarka Branka Štefanič v sodelovanju z založbo Mladinska knjiga izvajala v začetku decembra (pred miklavževanjem). Obisk sejmov je bil množičen, učenci in starši so lahko na njih kupili knjige po znižani ceni ter se družili z gostujočim avtorjem. Na zadnjem, tridesetem sejmu, je šola gostila slovensko avtorico Marjetko Blažič, poznano po psevdonimu Marget Belani, pod katerim je napisala trilogijo *Varuhi skrivnosti*. V šolski knjižnici hranimo tudi knjigo spominov, v kateri so zbrani podpisi gostujočih avtorjev knjižnega sejma in bralne značke.

Da bi učence od 1. do 9. razreda spodbudila k branju in jim približala odlična dela slovenske pisateljice Mojiceje Bonte, sem se odločila, da bom v času od marca do maja 2023 v oddelkih izvedla ure knjižničnega informacijskega znanja, v okviru katerih smo spoznavali in prebirali njena knjižna dela. Pogovarjali smo se o njihovi vsebini ter ob njih poustvarjali. Prvošolci so z junakinjo Mašo iz zgodbe *Maša obišče šolsko knjižnico* spoznavali šolsko knjižnico in njen knjižnični red ter kako na knjižni polici poiščemo leposlovne knjige. Petošolci so ob knjigi z naslovom *Uuu! Dobra knjiga!* lažje razumeli, kako so na policah postavljene strokovno poučne knjige. Drugošolci so se ob prebiranju zgodbe o čebelici in murnu iz slikanice *Brenči, brenči čebelica* naučili, da pravega prijatelja spoznamo v težavah ter kako pomembno vlogo imajo čebele v našem okolju. Na koncu ure so se razgibali tudi ob slikanici *Razgibanka*, tako da so oponašali gibanje nekaterih živali. Četrtošolci so ob knjigi *Bonton gospe Malice* razmišljali o zdravi prehrani in primernem vedenju med malico. Tretješolci in petošolci so ob knjigi *Gremo po Sloveniji* skupaj z živalmi, ki v njej nastopajo, raziskovali koticke naše prelepe dežele. Šestošolci so prisluhnili zgodbi z naslovom *Stoj! Šah mat* ter po branju napisali navodila za igranje šaha. Sedmošolci so ob prebrani zgodbi z naslovom *Z dežja pod kap* spoznavali frazeme oziroma prenesene besedne zveze, ki jih pogosto uporabljamo v vsakdanjem življenju.

Devetošolci pa so ob pripovedi o Ivanu Cankarju ponovili, kaj je življenjepis, ter se nato ob zbranih Cankarjevih delih naučili, kako navajamo vire in literaturo. Med obiskom šolske knjižnice so si učenci lahko ogledali tudi razstavo pisateljičinih knjig, jih prelistali ali si izposodili kako od njih.

4 Sklep

Na podlagi številnih dejavnosti, ki sva jih od šolskega leta 2015/2016 do 2022/2023 s sodelavko izvajali v šolski knjižnici oziroma v katere se je šolska knjižnica aktivno vključevala, ter na podlagi statističnih podatkov o izposoji in številu osvojenih priznanj bralne značke lahko rečem, da učenci na OŠ Šentjernej in podružnični šoli Orehovica zelo radi obiskujejo šolsko knjižnico. V njej radi berejo ali listajo knjige, se družijo ali sodelujejo v številnih aktivnostih. Podatke o tem, da knjige najraje berejo predvsem učenci 1. in 2. triletja, so potrdili tudi rezultati ankete, ki sem jo izvedla med učenci 3., 6. in 9. razreda. Kljub številnim izvedenim aktivnostim se bo treba v prihodnosti bolj približati starejšim učencem in s številnimi aktivnostmi tudi njih navdušiti za branje leposlovja.

Slika 5: Prireditev ob podelitvi bralne značke (knjižna gostja Mojiceja Bonte).
Foto: Ognjen Sajc, 2023.

Slika 6: Prvošolci sodelujejo v dejavnostih ob knjigi Maša obišče šolsko knjižnico.
Foto: Aleksandra Ivanšek, 2023.

Viri in literatura

Grosman, M., et al. (2003). *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. Mladinska knjiga.

Jamnik, T. (2002). *Kdor bere: prispevki h književni in knjižnični vzgoji učencev osnovne šole: izbor mladinskih knjig iz let 2000 in 2001. Priročnik za učitelje razrednega pouka in slovenščine, knjižničarje in mentorje bralne značke*. Educey.

Steinbuch, M. (ur.). (2009). *Kurikul: Knjižnično informacijsko znanje. Osnovna šola*. [Elektronski vir] Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi. Knjižnično informacijsko znanje: osnovna šola (2014). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/posodobitve-pouka-v-osnovnosolski-praksi-knjižnicno-informacijsko-znanje/

Poročila šolske knjižnice od šolskega leta 2015/16 do 2022/23. Hrani: Arhiv OŠ Šentjernej.

Spominska knjiga podpisov knjižnih gostov. Hrani: Šolska knjižnica OŠ Šentjernej.

Sušec, Z. (2005). *Knjižnično informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja*. Ministrstvo za šolstvo in šport.

Aleksandra Ivanšek, prof. slovenščine in zgodovine, zaposlena na Osnovni šoli Šentjernej
Naslov: Osnovna šola Šentjernej, Prvomajska cesta 9, 8310 Šentjernej
E-naslov: aleksandra.ivansek@guest.arnes.si